

Desimir Tošić, *O LJUDIMA – eseji, zapisi, sećanja*,
Slobodan Mašić,
Beograd 2000, str. 364

U biblioteci NOVA nezavisnog izdavača Slobodana Mašića objavljena je knjiga eseja, zapisa i sećanja o ljudima, našeg uglednog publiciste i političkog radnika Desimira Tošića (1920). Autor je još od gimnazijskih i studentskih dana, uoči Drugog svetskog rata, učestvovao u političkom životu kao aktivista Demokratske omladine, priklonivši se odmah načelima demokratije. Pri tim načelima je ostao i u teškim vremenima posle rata, kada je zbog neslaganja sa politikom i metodama revolucionarne vlasti i jednopartijskim sistemom u Jugoslaviji ostao u emigraciji, gde je proveo veći deo radnog veka (1944-1990). Sve vreme emigrantskog života Tošić se neumorno borio protiv jednopartijskog režima socijalističke Jugoslavije, zalažući se za primenu principa demokratije i pluralizma i za poštovanje ljudskih prava i sloboda. Neumorno je pisao, učestvovao u radu emigrantskih organizacija, sarađivao i razmenjivao mišljenja sa drugim emigrantima i bio jedan od osnivača i urednika časopisa „Naša reč” u kome je pisao sve do povratka u domovinu (1990), gde nastavlja sa publicističkim i političkim radom.

Najveći broj članaka objavljenih u ovoj knjizi potiče iz perioda rada u emigraciji i sa stranica „Naše reči”, a svega nekoliko je napisano devedesetih godina i objavljeno u raznim publikacijama. U

knjizi je sakupljeno šesdesetak članaka o 41 ličnosti iz političkog, društvenog i kulturnog života predratne Jugoslavije ili posleratne emigracije. Među njima su poznati političari, naučnici, kljiževnici, sveštenici, pravnici, oficiri, pesnici, najčešće emigranti, autorovi poznanici i prijatelji. U člancima se Tošić opraštao od umrlih savremenika (Slobodan Jovanović, Milan Grol, Božidar Vlajić, Evgenije Jurišić...) ili se o godišnjici smrti prisećao poznatih poslenika iz oblasti nauke, politike ili književnosti (Ilarion Ruvarac, Jovan Cvijić, Jovan Skerlić ...) a nekoliko članaka je nastalo u vidu prikaza knjiga (Svetozar Marković, Jovan Dučić ...) ili drugim povodom. Osim o Srbima Tošić piše i o drugima (Maček, Radić, Vilder, Kardelj, Kenedi, De Gol ...).

U sadržaju ovako različitih zapisa o raznim ljudima, pisanih u rasponu od pola veka, mogu se uočiti tri sloja. Autor je obično počinjao sa kratkom biografskom skicom, dajući niz podataka o životu čoveka o kome piše, crpeći ih iz literature, ili iz sopstvenog sećanja kada su u pitanju njegovi poznanici i prijatelji. U tim slučajevima beleške su obimnije, krcatije činjenicama i na njih se obično nadovezuje sloj autorovih sećanja, utisaka, mišljenja o karakteru i delatnosti ljudi sa kojima je živeo, družio se i stvarao. Iz tih ličnih stavova i iskustava, subjektivnih opisa ljudi i događaja često izvire slika jednog vremena i uočavaju se razni problemi koje je

ono nosilo. Te probleme, razna društvena pitanja, političke stavove i opredeljenja pojedinih ličnosti autor detaljno analizira, i tako, prelazeći sa ličnog na načelno, gradi treći sloj svoje priče. Tošić se najčešće dotiče problema demokratije, totalitarizma, nacionalnog pitanja, posebno jugoslovenstva i srpsko-hrvatskih odnosa, metoda političke borbe u emigraciji itd. Iznoseći ideje i stavove pojedinih ljudi on polemizira o njima, upoređuje ih sa mišljenjima drugih i konačno daje svoju ocenu i sud. Ovdje Tošićevi eseji zadiru duboko u istoriju političkih ideja i pokreta i donose žive slike iz političkog i društvenog života Kraljevine Jugoslavije, socijalističke Jugoslavije i posebno jugoslovenske emigracije posle Drugog svetskog rata.

Prilikom opisa života i rada ličnosti, i prilikom analize ideja, autor se drži devize da su „činjenice svete a naša tumačenja se razlikuju”. Zato on teži da iznese sve podatke, i pozitivne i negativne, da da potpunu sliku karaktera, postupaka, shvaćanja i ideja ljudi o kojima piše, bez obzira da li su to njegovi prijatelji i saradnici ili politički neistomišljenici. Tošić kritički posmatra i analizira, sukobljava se sa mišljenjima a ne sa ljudima, iznosi svoje stavove i sudove uzdržavajući se od jednostranih ocena, olakog slavljenja i neosnovanih optužbi. Pri tom jasno diže glas protiv kršenja ljudskih prava i sloboda, kulta ličnosti, netolerancije, ekstremizama i drugih karakteristika nedemokratskih i neslobodnih društava, dajući

obrazac kulturne komunikacije i umerene analize ljudi i ideja. Tako, na primer, isticanje političkih grešaka Slobodana Jovanovića, neslaganje sa nekim njegovim postupcima i stavovima, ne smeta Tošiću da istakne Jovanovićevo značaj u nauci i nazove ga „najumnijim Srbinom”. U diskusiji sa Milošem Crnjanskim je bilo i neprijatnih momenata, ali Tošić zadržava prisebnost, umerenost i toleranciju, kritički iznoseći i dobre i loše strane Crnjanskog kao pisca i čoveka, bez uvreda, jednostranosti i tendencioznosti.

Korist od čitanja ove knjige je višestruka. Značajni su podaci o životu i radu, karakteru ličnosti koje je autor poznao, sa kojima je razgovarao i saradivao. Ova memoarska crta donosi jedno viđenje vremena i ljudi u njemu, posebno ljudi koji su neslaganje sa režimom u Jugoslaviji plaćali življenjem van zemlje. Tošić daje autentičnu sliku ljudi, njihovih ideja, političke borbe ali i međusobnih neslaganja i sukoba. Posebno je dragocen način na koji on to čini: analitički i strogo kritički, ali umereno, tolerantno, istinoljubivo, dajući primer korektnog i kulturnog izlaganja, primer koji izrasta iz njegove uporne višegodišnje borbe protiv jednoumlja, diktature, ekstremnosti, političkog primitivizma i spuvavanja ljudskog mišljenja i slobode.

Dragomir BONDŽIĆ